

18. Tvořivé postupy pro vznik motivu a práce s motivem na ZUŠ, tónové řady a mody (pomůcky a jejich použití)

S nápady v podobě motivů k nám přicházejí žáci poměrně často sami. Většinou se jedná o situace, kdy žák přichází do hodiny se slovy: „paní učitelko, já jsem něco vymyslel. Mohu Vám to ukázat?“ A zahráje svůj motiv, případně i jeho obměnu. V takové chvíli učitel musí na chvíli zapomenout na svou přípravu do hodiny (u nástrojové výuky často sestavenou ze stupnice, akordů, etudy, přednesu atd.) a věnovat se aktuální situaci v hodině. Učitel žáka chválí a zároveň ho směřuje k vytvoření představy, k čemu by se takový motiv mohl hodit, jak by se dal zahrát (rychle, pomalu, nahore či dole na klaviatuře klavíru, potichu, nahlas, jak by zněl smutně, jak radostně, jak vtipně atd.). Žák postupně přemýšlí nad využitím a zpracováním svého motivu.

Zároveň učitel ukazuje, jak by se dalo s motivem dál pracovat – jak vytvořit variaci, rozšířit či zkrátit motiv, udělat augmentaci, diminuci. Na procvičení práce s motivem může použít i vybrané pracovní listy z Klavírátek.

Pokud nám žáci nepřicházejí s vlastními náklady, je zapotřebí je k vytváření navést a „namotivovat“. Můžeme k tomu využít řadu pomůcek.

Tvorba melodického motivu:

1. KOSTKY

Kostky a práce s čísly

Oblíbenou pomůckou k tvorbě motivu jsou obyčejné hrací kostky (mohou být i devítihranné či dvě normální). Čísla určují pořadí kláves na klaviatuře (1=C, 2=D atd.) nebo číslo intervalu (1=prima, 2=sekunda atd.). Hozením více kostek najednou (či jednou postupně) můžeme dostat řadu tónů, které si zahráme a vznikne nám určitý motiv či melodie. Můžeme si ji podle potřeby a svého vkusu upravit (např. zkrátit nebo některé tóny vynechat či posunout). – *čerpám zde z improvizací Petra Hanouska, které probíhaly na klavírních kurzech v Mikulově.*

Kostka a zástupný symbol

Další možností je použít určitý modus (např. Bartókovy či Messiaenovy mody), jednotlivé noty očíslovat a hodem kostky vybírat odpovídající noty do melodie. Zajímavá je i práce s runovými kostkami, kde opět každý symbol může zastupovat určitou notu.

2. BODY NA OBRAZOVÝCH MATERIÁLECH

Tvorba melodicko – rytmického motivu

Další inspiraci pro tvorbu motivu žáci mohou získat z vhodně vybraných obrazových materiálů, na které přiloží notovou osnovu na průsvitném papíře a překreslí jednotlivé body z obrázku do notové osnovy (může se jednat o obrázek **hvězdné oblohy, stromů, věží města** apod.). Z těchto bodů se stanou noty a opět tím vznikne podklad pro tvorbu melodie či melodického motivu. Rytmus určuje vzdálenost jednotlivých bodů.

Další inspirací mohou být **obrazové materiály s abstraktním zobrazením**, kde pohyb linií opisuje směr melodie, síla čar dynamiku, emocionální odraz v nás může vzbuzovat pohyb, aktivitu, nebo naopak klid, stagnaci = volba tempa.

3. TEXTOVÉ MATERIÁLY

Text může být inspiračním zdrojem k tvorbě rytmického motivu. Často je vhodné propojit textový a obrazový materiál, aby vznikl motiv zajímavý rytmicky i melodicky (ale záleží, co zrovna chceme nebo potřebujeme). Vše se podřizuje naší představě o cíli. S textem si i můžeme různě hrát a vytvářet slovní, a pak i hudební hříčky. Další příklady práce s textem a hlasem nalezneme od s. 99 v knize *Composing in the classroom* od I. Medka, J. Synka a V. Zouhara. (je možné popovídat i o projektu *Slyšet jinak*, kde se hodně pracuje s hlasem), také na kurzech Orffova Schulwerku se využívá hodně hlasu, ale i hry na tělo = rytmu, ale to už spadá spíš do oblasti improvizace, než samotné kompozice.

4. DALŠÍ POMŮCKY

K tvorbě melodie mohou sloužit i další pomůcky domácí výroby, např. **astrodisky** (z kulatého obalu CD vyrobená pomůcka – na papírovém podkladu jsou napsané noty, rytmy, nebo znamení zvěrokruhu a ke každému patří určitá nota, rytmus, interval. Na nich jsou položené hladké skleněné kamínky – když se s krabičkou „zaštěrchá“ do stran, tak se kamínky rozmístí na určitá místa – podle míst se určí rytmus, tón, interval...).